

Федорович Ірина Михайлівна

викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільського національного економічного університету
м. Тернопіль, Україна

ІНСТИТУЦІЙНІ УЧАСНИКИ ФОНДОВОГО РИНКУ: ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ

Фондовий ринок є одним із вагомих елементів сучасної ринкової економіки і фінансової системи зокрема. Сукупність учасників, які функціонують на ринку цінних паперів відображають реальний стан фондового ринку. Зарубіжний досвід свідчить про вагомую роль усіх без виключення суб'єктів у забезпеченні ефективного функціонування ринку цінних паперів. Особливу роль відіграють такі суб'єкти як емітенти, інвестори, держава та фінансові посередники. Визначення особливостей взаємодії учасників на ринку цінних паперів та цілей їхньої діяльності у процесі формування та використання фінансових ресурсів є одним із важливих завдань фондового ринку.

Фондовий ринок є сукупністю економічних відносин між фізичними та юридичними особами, що здійснюють операції з приводу купівлі-продажу цінних паперів. У Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» визначено, що основними суб'єктами ринку цінних паперів є: емітенти, інвестори в цінні папери, саморегульовані організації професійних учасників фондового ринку, професійні учасники фондового ринку [1].

Згідно ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», інвестори в цінні папери – це фізичні та юридичні особи, резиденти і нерезиденти, які набули права власності на цінні папери з метою отримання доходу від вкладених коштів та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до законодавства [1]. Інституційними інвесторами є інститути спільного інвестування, інвестиційні фонди, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, взаємні фонди інвестиційних

компаній, а також інші фінансові установи, які проводять операції з фінансовими активами.

До саморегульованих організацій професійних учасників фондового ринку відносять неприбуткові об'єднання учасників ринку цінних паперів, котрі здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку, з торгівлі цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, депозитарну діяльність, відповідно до вимог, встановлених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Основною метою саморегульованих організацій є забезпечення високого професійного рівня діяльності учасників фондового ринку, вдосконалення нормативно-правової бази ринку цінних паперів.

Професійними учасниками фондового ринку виступають юридичні особи, які здійснюють професійну діяльність, на підставі ліцензії, виданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Одним із вагомих факторів стабільного функціонування фондового ринку є достатній рівень конкуренції між його учасниками. Конкурентне середовище на фондовому ринку формується за допомогою безперервної діяльності суб'єктів, які функціонують на ньому та фінансових можливостей, які визначають потенціал отриманого прибутку. Тобто, до інститутів ринку цінних паперів можуть бути віднесені практично усі учасники фінансово-економічних відносин, пов'язані з процесом нагромадження, вкладання капіталу у всіх його формах з метою отримання фінансової вигоди.

Оскільки, механізм функціонування фондового ринку полягає у тісній взаємодії та взаємозв'язку різноманітних суб'єктів ринку до яких відносяться вищезазвані учасники, то ринок цінних паперів може функціонувати лише при участі держави, емітентів (фізичних та юридичних осіб), які емітують цінні папери та зацікавлені у мобілізації вільних коштів, інвесторів (юридичних та фізичних осіб), що мають фінансові ресурси, купують цінні папери і шукають вигідного їхнього розміщення,

посередників (дилерів, брокерів, маклерів та ін.), які забезпечують обіг цінних паперів та здійснення різноманітних фондових операцій.

Відтак держава, емітенти, інвестори та фінансові посередники при укладанні угод є головними інститутами операцій на фондовому ринку, які сприяють переливанню коштів із сектора вільних фінансових ресурсів у сектор фондових цінностей, а Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку є основною ланкою в системі регулювання вітчизняного ринку цінних паперів.

Інституційні учасники фондового ринку за характером своєї діяльності можуть поділятися на інвестиційні фонди, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, банки. Кожен з цих фінансових інститутів використовує відмінні від інших способи залучення капіталу, а саме: шляхом емісії власних цінних паперів (ІСІ), шляхом надання послуг (ризикові страхові компанії), залучення коштів на контрактній основі (страхові компанії зі страхування життя і недержавні пенсійні фонди) або застосовуючи інші способи (банки, які для цього можуть використовувати депозитні кошти, кредити, власні кошти). При цьому кошти можуть надходити як від фізичних, так і юридичних осіб, а отже первинними інвесторами є індивідуальні і корпоративні клієнти [2, с. 119].

Інституційні учасники фондового ринку є посередниками між приватними інвесторами та емітентами, враховують інтереси як однієї сторони, так й іншої, забезпечуючи ефективний перерозподіл та накопичення капіталу.

На сьогодні, рівень розвитку інституційних учасників свідчить про слабо розвинену систему залучення накопичених коштів населення на фондовий ринок, який не забезпечує надходження коштів у економіку, тим самим підвищуючи ризики появи фінансових пірамід і погіршуючи фінансову безпеку населення. Обсяг біржового фондового ринку України у 2017 році зменшується: кількість цінних паперів у біржових списках скоротилася на 17,6% (за рік – на 40,1%). Сукупний обсяг торгів на усіх

біржах зменшився на 31,2% у 2-му кварталі 2017 року. Прискорене падіння загального обсягу було зумовлено, в основному, падінням активності торгів ОВДП [3].

На нашу думку, основними напрямками вдосконалення діяльності інституційних учасників фондового ринку в Україні є: використання обов'язкового електронного документообігу, що сприятиме поліпшенню якості контролю, зручності зберігання і пошуку документів; внесення змін до форми звітності, що дасть змогу проводити моніторинг фондового ринку; вдосконалення законодавства в сфері захисту прав інвесторів; удосконалення податкового регулювання, яке має бути направлено на збільшення обсягу інвестицій в реальний сектор економіки; підвищення ролі професійних саморегульованих організацій, а також рейтингових агентств; створення сприятливих умов для залучення довгострокових інвестиційних ресурсів; розширення переліку ліквідних інструментів ринків капіталу; впровадження в практику стратегій управління активами з використанням інструментів термінового ринку; забезпечення реалізації положень законодавства щодо можливості придбання інституційними учасниками іноземних цінних паперів; посилення вимог до професіоналізму ризик-менеджерів в системі організації діяльності інституційних учасників фондового ринку.

Література

1. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
2. Пластун В. Л. Підходи до класифікації інституційних інвесторів / В. Л. Пластун, В. С. Домбровський // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 118–122.
3. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку України / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nssmc.gov.ua/fund/analytics>.